

LBRIS

We know
books

CARTEA ROMÂNEASCĂ DE PROZĂ

Trei femei, cu mine, patru

roman

**HANNA
BOTA**

Prolog	5
Cartea întâi. SUB SEMNUL TĂCERII	7
Cartea a doua. SUB SEMNUL PLECĂRII	141
Cartea a treia. SUB SEMNUL HIPNOZEI.....	416
Epilog	555

Editura Cartea Românească este o marcă a Uniunii Scriitorilor din România,
administrată de Grupul Editorial ART.

© Grupul Editorial ART, 2023, pentru prezenta ediție

Coordonator colecție: Călin Vlasie
Redactori: Alina Neculachi, Mihók Tamás
Corectură: Ecaterina Ionescu
Tehnoredactor: Carmen Rădulescu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BOTA, HANNA

Trei femei, cu mine, patru / Hanna Bota. –
București: Cartea Românească, 2025
ISBN 978-973-23-3451-5

821.135.1

Comenzi online pe site-ul
www.cartearomaneasca.ro

Prolog

M-am trezit cu o gheară în piept și cu o senzație puternică de sufocare. Din nou. Respiram sacadat, cu greutate. Parcă-mi luase cineva stomacul în pumni și-l strângea tare, mi-l storcea ca pe-o cârpă, inima îmi bătea speriată. M-am ridicat cât să mă lîpesc cu spatele de perete, să-i simt răcoarea, eram transpirată. Încercam să urmăresc ce se întâmplă, n-am visat nimic urât, nici nu eram bolnavă. Mi-am dat seama din descrierile altora că seamănă cu un atac de panică: liniștește-te, Hanna, îmi spuneam, e doar un atac de panică, au avut și alții, nu e nimic grav, liniștește-te, trece. Însă nu trecea deloc. S-a întâmplat și ieri, doar că a fost de o intensitate mai mică și a durat mai puțin, lăsând în urmă o stare de nesiguranță, o frică ce izvora parcă din intestine, cuprinzând apoi toracele, capul îmi era când strâns într-o menghină, când golit, parcă-și pierdea tot conținutul, de la flux sanguin până la gânduri și idei.

Ce dracu' are corpul meu? De ce să am atac de panică? De parcă nu-mi fuseseră de ajuns cele trei nopți nedormite. Dar de ce s-au declanșat toate acum? Știam după a doua noapte de insomnie (când deja nu mai eram în stare să fiu coerentă, nici să gândesc, nici să vorbesc clar) că dacă va urma o noapte în care nu dorm deloc, trupul nu mai rezistă și trebuie tratat. Că și creierul e un organ care se poate îmbolnăvi ca oricare altul, că va trebui să caut un medic și să-i spun că... Ce să-i spun? De ce să-l intereseze povestea mea, că doar nu povestea m-a adus aici. Noroc că a treia noapte, spre dimineață, mi s-a tăiat filmul, ca-ntr-un leșin. De epuizare. Am adormit... într-un fel de trezie. Mîntea-mi era trează, auzeam mașinile trecând, porniseră tramvaiele, a plecat vecinul la serviciu de dimineață; ca de obicei, sărea câte două trepte deodată pe casa scării, auzeam tot, nu gândeam, se fixa mecanic, dar corpul dormea ca paralizat, nu puteam mișca un deget. Apoi m-am trezit gâfâind din lipsă de aer. Scenariu banal de tot. Toată chestia era că mi se întâmpla mie. *Mie*. Echilibrată, liniștită, fericită, calma de mine. Până la urmă m-a doborât: asta să fie?

Să-mi fac o cafea, să mă liniștesc, sigur mi-a scăzut și tensiunea arterială, unde o fi tensiometru' ăla bun, cu stetoscop? N-aș fi crezut niciodată că o astfel de stare va pune stăpânire pe mine, oare unde am greșit? Mi-e frică de mor. Pleosc, uite cum m-a lovit: tremur toată, parcă ar sta la pândă un tigru gata să sară pe mine să mă sfâșie, mi se ridică părul pe antebraț, deși mă aflu în siguranța apartamentului, cu cana de cafea aburindă în față, ușa e încuiată...

Mă pot observa cu detașare, de parcă ar fi două Hanne într-un corp: una privește rece și împasibilă, trecând în revistă stările și emoțiile, cealaltă Hanna suferă și tremură de frică, e prăbușită. Care dintre ele sunt eu? Care are nevoie de schimbare? Care este cea afectată de poveste? Și care e povestea? Că doar nu s-a derulat în trei zile. Iar înainte de astea trei zile eram fericită; dincolo de problemele și întâmplările inerente vieții, nu simțeam greul existenței. Cum poate să mă doboare ceva ce nu există? Sau o fi existat de mai demult, dar m-am obișnuit cu umbra, devenise parte a existenței și nu mă delimitam de ea ca s-o observ? O poveste care a crescut cât să mă înghită? Nu e vorba doar de profesie și demisia mea, de căsnicia eșuată, nici de criza neașteptată a acestor ani care a aruncat tipografia noastră în faliment, de pierderea locuinței după un lung proces de revendicare, nu e vorba doar de ceea ce am construit eu însămi și pare că s-a dărâmat, e ceva mai adânc, mai de esență: s-a năruit paradigma existențială. Toată platforma care asigură echilibrul a ceea ce sunt sau cred că sunt eu s-a făcut bucăți. Și nu mai am pe ce sta, totul se clatină, totul e inconsistent. N-am de ce să mă țin: Dumnezeu, oameni, crezuri, sens, direcție, menirea mea, nimic nu mai e la locul lui. Totul e ceață, e fum. Pot să și mor, chiar așa, pot să și mor, n-are nimic nicio noimă. Poate nici nu exist, poate eu nu sunt eu. Cum am ajuns aici?

Povestea nu începe cu trei zile în urmă, nici cu trei ani, nici cu trei decenii. Povestea începe cu trei vieți mai în urmă. Căci toată existența se leagă, toate reprezintă un întreg. Atingi cu buricul degetului un obraz și se dărâmă în altă parte lumea, vine apocalipsa. Atingi celălalt obraz și se reclădește Paradisul. Chiar de acolo începe povestea: *când atinse cu buricul degetului obrazul...*

Cartea întâi SUB SEMNUL TĂCERII

1.

Când atinse cu buricul degetului obrazul alb, simți că era rece și țepăn, nimic din ceea ce știa că ar trebui să fie obrazul mamei. Și tăcea. Tăcerea aceea o înfricoșa, mama nu tăcea niciodată când îi punea mâna pe obraz, ci șoptea ceva drăgăstos sau cel puțin zâmbea. O împunse cu degetul. Nimic. O împunse mai tare, speriată de muțenia ei. Cineva o prinse de umăr și o trase de acolo, cred că era Șoni, fratele ei mai mare, care plângea fără reținere. Își tot ștergea nasul cu mâneca albă a cămășii, de i s-au întins lacrimile și muci până spre coate; cămașă țesută de mama, cusută și brodată, știa din poze, mai târziu încercă să pună cap la cap... dar femeia aceea întinsă pe masă în curte, într-o cutie de lemn de brad, îmbrăcată în niște haine pe care nu le-a mai văzut niciodată, culcată pe pernă de dantelă, mirosind neplăcut printre flori și crenguțe de busuioc, nu putea fi mama, a verificat, i-a atins obrazul anormal de alb și n-a spus nimic. Iar toți oamenii din jurul ei ce or fi căutând în curtea lor? Auzi glasul Margaretei strigând-o. Ieșea din casa cea bună dinspre târnaț cu brațele încărcate, aducea păpușile, o, oare au voie să se joace acum, cu lumea aceea multă adunată în curte? Ne ascundem sub masă, șopti ea. Câți ani ai? o opri un bărbat știrb, mângâind-o pe cap. Ridică din umeri, nu știa, dar Margareta răspunse în locul ei: Flora are 5 ani, ea nu știe, că e mică, dar eu știu. Iar eu am 7, merg deja la școală. Oh, ce multe știa Marga, gândi Flora, cum a răspuns fără teamă. Omul o mângâie și pe ea, era tare trist, cine știe de ce era așa trist: eu sunt unchiul Șandor, nu mă mai cunoașteți? S-au mirat de cele

spuse, nu, unchiul Șandor aducea bomboane, iar acum vedeau doar un bărbat cu barba țepoasă, știrb și trist.

Și-au înșirat păpușile făcute de mama din cârpe, cu căpșoare brodate și ochișori cusuți cu ață albastră, le-au înșirat sub masa acoperită până la pământ cu un țol negru, sub cutia de lemn în care sta întinsă femeia țepănă, dedesubt era semiîntineric, se vedeau doar picioarele cu cizme cu carâmb înalt ale celor din jur și poalele fustelor unor femei așezate pe niște bănci lungi puse de-o parte și de alta. Se jucau în tăcere ca să nu le observe Șoni sau Pișta, frații lor, băieții aveau obiceiul să le mai bruftuluiască, așa-s băieții, spunea mama. Dar de câteva zile nu le-au făcut nimic rău, îi vedeau că plângeau mult și vorbeau frumos, dar mai mult tăceau.

Atât ține minte Flora de la înmormântarea mamei. Și încă un amănunt: a venit un fotograf și a făcut niște poze. Mai are și acum o poză alb-negru, având marginile tăiate cu model ondulat: ei, copiii, cei doi băieți în spate, Șoni de 14 ani și Pișta de 11, în față, fetițele îmbrăcate în rochițe maronii-negre, lungi, cusute de mama lor, cineva apucase să le vopsească, că n-au fost totdeauna așa, aveau și niște sfeterașe tricotate, tot negre, batic negru legat sub bărbie, codițele blonde împletite ieșeau de sub năframă, toți patru erau cu fețele posomorâte și ochii albaștri privind țintă la fotograf. O poză tare tristă, patru copii rămași orfani, *din cauza tăcerii*.

2.

Din cauza tăcerii muri mama Florei, asta e clar ca bună ziua. Sunt lucruri care nu se cade să fie spuse; apoi, sunt lucruri care pot fi spuse, dar dacă oamenii nu prea vorbesc, nu se spun nici alea; și sunt lucruri care trebuie neapărat spuse, dar rămân tot nespuse, pentru că obișnuința tăcerii pune stăpânire și omoară vorbitul.

Iar la ei în casă tăcerea a pus stăpânire peste oameni. Era ca o ființă vie, albă, nicidecum neagră, aproape frumoasă din

cauză că aducea multă pace, o ființă abia vizibilă care și-a ales regatul în casa lor. Flora cunoștea și ființe negre, dar ele vor apărea ceva mai târziu.

Cum a ajuns tăcerea la putere? Poate de când s-a întors Ianoș Dezmereanu, tatăl ei, din război, război care peste câțiva ani a fost numit Primul Război Mondial. Acolo a văzut multe nenorociri și durere, deși pe atunci era încă tânăr. Apoi a fost rănit și s-a speriat de moarte, poate de atunci a început să tacă, în grozăvia aia o fi văzut că vorbele n-au niciun rost, nicio putere în fața morții, mai bine să nici nu fie rostite. Poate pentru că a stat în spital, la Budapesta, imobilizat săptămâni întregi, timp în care unul i-a dat o Biblie pe care nu doar că a citit-o cuvânt cu cuvânt, dar a și adnotat-o într-un fel aparte. Cu un creion chimic bine ascuțit, a transcris sub fiecare verset biblic toate trimiterile spre celelalte versete care conțin ideea din text, notări copiate dintr-o Biblie care avea aceste trimiteri. Muncă migăloasă, de interiorizare, o lectură și o lucrare prin care s-a izolat de ceilalți cu problemele lor, s-a izolat de ororile văzute în tranșee, s-a îndepărtat chiar și de propria-i neputință. A învățat să tacă și să rabde, să lase să treacă. Cine știe ce l-a făcut pe soldatul rănit atât de tăcut, cert este că, după ce veni acasă de la spitalul cel mare din Budapesta, nu mai schiopăta, i-a rămas doar cicatricea urâtă, dar sub izmene și cioareci n-o vedea nimeni, mai evidentă îi era răbdarea și tăcerea. Cum a fost, Ianoș, îl întrebau oamenii din sat, războiul, spitalul?... El dădea din mână a neplăcere, nu spunea niciun cuvânt, până l-au lăsat în pace și nu l-a mai întrebat nimeni nimic. Avea o vorbă când era să grăiască ceva, nu ca argument, ci doar așa, ca să se pună pe gânduri: *mégis-mégis* (totuși-totuși...), dar despre război nu povestea niciodată.

N-a mai citit nimic altceva în afară de Biblie toată viața, dar Biblia o tot recitea. Mai răsfoia doar rămășițele de ziare din timpul războiului cel mare care a venit mai târziu, căruia oamenii i-au zis Al Doilea Război Mondial. Flora n-a văzut cărți: numai manualele școlare, până mai târziu, când frații ei veneau acasă de la oraș cu cărți cumpărate pe bani buni, așa

zicea tata, care nu-i oprea să cumpere, dimpotrivă, că doar el îi trimisese pe băieți să facă școală, însă el nu era interesat de ce cuprindeau cărțile alea, nici când Șoni îi tot explica și-i arăta poze dintr-o carte, făcea școală de pomicultură, auzi, să înveți doi ani numai despre pomi, gândea Flora, ce-o fi atâta de știut despre peri și pruni? Dar în casă, dacă Ianoș tăcea, nici băieții nu prea vorbeau. Afară, când erau singuri, Flora îi tot auzea discutând, mai ales Pișta avea multe idei în cap, tot timpul argumenta, până Șoni se lăsa învins ori se enerva că nu-l putea contrazice și se răstia la el, atunci Pișta tăcea, dar zâmbea într-un fel victorios. Asta se întâmpla mai târziu; înainte de cărțile băieților era doar Biblia adnotată în casă, necitită de nimeni în afară de Ianoș, bineînțeles.

Deși n-a mai citit nimic altceva, Ianoș ținea minte tot ce scria în Biblie, așa că, într-o zi, când părintele reluă sâcâiala îndemnându-l să vină la biserică: știi, oamenii vorbesc, tu ești singurul din sat care nu merge, nici măcar de sărbători..., Ianoș spuse: nu merg, părinte, cunosc mai bine Biblia decât oricare, știu ce spune, nu-mi trebuie biserică, nu-mi trebuie mântuirea pe care o propovăduiești matală, o am eu pe a mea, așa sunt eu, dar nu explică cum este el, tăcerea îi era mai îndestulătoare decât cuvintele. Nu mergea deci la biserică niciodată, dar nici la crâșmă, nici la jocul și hora de duminică, nici la clacă la unul, la altul, nici el nu chema pe nimeni; când avea de lucru, tocmea plătind cînștit, nu umbla nici pe la vecini când se-adunau în serile lungi de iarnă, fetele din sat torceau sau împleteau, băieții le țineau companie sau purtau discuții pe tot felul de subiecte, lui nu-i plăceau, vorbărie goală, gândea el; îi era de ajuns propria-i companie, propriile gânduri, care deseori îl părăseau și ele, îi era destulă liniștea.

N-a citit nimic altceva, în schimb a lucrat cu o hărnicie și tenacitate de neegalat în sat. Bucuros c-a scăpat cu viață, ara și semăna, cosea iarba, aduna fânul, cumpăra viței, îi creștea, își făcuse o mică cireadă, angajă și un argat. Erau cu dare de mână de acasă, familie harnică. Nu mai era tânăr: când se apropia de 30 de ani, hotărî să se însoare, o luă pe Ana, fată liniștită,

muncitoare, își pierduse tatăl chiar în primele săptămâni după ce l-au luat în război, același război în care Ianoș fusese rănit de un obuz la picior; fata s-a bucurat să plece de acasă, mai-că-sa s-a recăsătorit și a umplut casa de copii mici. Mai bine să și-i crească pe-ai ei decât pe frații vitregi. A plecat din satul ei la Ianoș, cel mai harnic bărbat din Palatca, deși cam tăcut și retras, dar gospodar ca nimeni altul. Ai noroc cu el, Ană, spuseră pețitoarele, e blând, bun și harnic. Nu fii tristă că pleci din satul tău între străini, dar Ana nu era deloc tristă, era și ea blândă, bună, harnică. Și vrednică.

3.

Harnică și vrednică se arată Ana lui Ianoș. Uneori, împreună cu nevasta, îi poate intra în casă și norocul: potriveala contează, asta seamănă cu roțițele unui ceas, cu dinții care se îmbucă, așa spunea tatăl Anei. Potriveala ori e, ori nu e, nu prea ai ce-i face dacă nu e. Oricât te chinui, oricum te porți, dacă nu-i potriveală, nu va fi niciodată. Doar o mare efort de a acoperi lipsurile, fix cum scapă roțițele când lipsesc dinții sau cum se încălecă, până se rup. Nu-i un noroc să-ți moară tatăl pe front, hotărât, mai ales unul care te învăța despre potriveală; după moartea lui ca erou, deși erau avuți de acasă, mai căpătară niște pământ. Așa că terenurile Anei se alăturară celor primite de Ianoș de la părinți odată cu însurătoarea. Mai apărură un noroc: când începu războiul în care Ianoș a fost rănit, plecară din sat grofii, niște unguri care s-au retras dincolo de Budapesta, acum s-a întors omul să-și vândă hectarele de pământ, dar lumea nu prea avea bani cu nenorocirile, cu lipsurile, și taxele erau tare mari, pământul se vindea destul de ieftin. Ianoș avea bani adunați, vânduse viței și avu curajul să facă un împrumut de la bancă, așa că se făcu tocmeala. Astfel, s-au adunat peticele de pământ, ba și o bucată de pădure. Se lipeau ogoarele unul lângă altul după cât puteau ara perechile de boi. Aveau deja și bivolițe înjugate la plug. Acum, ce să te

L faci cu norocul când îți zâmbește cu toată gura, uneori te și sperie cât e de generos! Te și gândești la reversul medaliei, dacă nu cumva va trebui să plătești pentru atâta bine. Că așa ai fost învățat, nu vine binele fără rău, cum nici răul nu vine fără un pic de bine. Și oare cu ce vei plăti, vei scăpa ușor sau scump? Va veni vremea socotelilor, totuși, nu te poți opri când norocul te ademenește, nu-l poți refuza și pace bună! Mergi pe calea lui chiar dacă stârnești invidii și răutăți. Ana era norocul lui Ianoș, își susținea bărbatul în tot ce pune mâna. Nu cu vorbe, ci cu puterea ei sufletească. Poate o veghea tatăl-erou plecat dincolo, dar îngropat cine știe unde.

Ceea ce bătu cel mai tare la ochi și stârni invidia a fost treaba cu conacul grofilor. Dacă se tocmiră asupra pământului, groful scăzu din preț numai ca să ia și casa, că așa, părăsită, va fi jefuită, se va nărui ca orice lucru neîngrijit. Ianoș, ajutat de tată, împrumutat de rude, cumpără, dar nu tot conacul, că era prea mare și l-ar fi costat peste puteri, ci se înțelese cu un om, badea Vasile, care avea ceva bani și luară astfel împreună, însă partea arătoasă îi reveni lui Ianoș. Se separă cu un gard de vecin. Spre mirarea lui, acesta își demolă partea de casă și din piatra rămasă își construie casă la drum, în rânduiala satului, nu cu camere din alea înalte și geamuri mari, ca înainte. Și-a înălțat și un grajd mare, mai mare decât casa, numai că, așezat mai sus pe coastă, tot pișalăul de la vaci curgea prin mijlocul curții în șanțul din drum. Nu, nu astfel de ogradă își dorea Ianoș, putoarea de la balega vacilor n-o să-i adune muștele de pe toată valea, cum au destui prin sat. După demolarea părții lui nea Vasile, Ianoș a rămas cu casa parcă retezată, dar avea de gând să păstreze conacul: schimbă forma acoperișului, îi dădu niște ape, acum avea în mijlocul satului casă de piatră cu camere mari, ferestre înalte, așezată pe dâmb, s-o vadă toți, cu o curte largă în față să întorci carul cu boi, mesteceni și plopi pe margine, în curte niște castani uriași, umbroși, și doi tei, chiar și un brad denumit cine știe de ce cu femininul „brădulița”, nuci în spate, iarbă în toată curtea. Nici grajd, nici cotețe la vedere, doar o fântână și un târnaț larg pe întinderea

căreia grofița pesemne atârna pe vremuri mușcate, ca o terasă domnească. Grădina de zarzavaturi și cotețele, cocinile mari pentru porci, veceul erau în spate, ajungeai ușor, dar nu săreau în ochi. Apoi, încolo, livada cu pomi, via, neîngrijită deocamdată, se întindea peste garduri de jur împrejur. Grajduri nu erau deloc, și-atâtea vite ce avea..., ca urmare, la marginea satului, în Tog (așa-i spuneau văii de unde începeau terenurile cumpărate), înjghebă niște grajduri din chirpici, pe care după niște ani le reconstruie din piatră cu argații, dar acoperișul era tot din stuf, acolo adună vitele și uneltele de lucru: plug, grapă, jug, căruță. Nu acasă, nu se cădea să umple curtea umbroasă cu gunoi și pișalău puturos, cu căpițe de fân și miros de balegă.

Ana era stăpână în casa cea mare, călduroasă iarna, răcoroasă vara. Nu veneau prea mulți pe la ei, că nici ei nu prea mergeau pe la alții. Doar rudele dădeau târcoale, unele mai sărace ajutau la treburi, că treburile nu se sfârșeau din zori până noaptea. Ana născu doi băieți, avu și aici noroc. Sănătoși, puternici, curând puteau fi trimiși să ajute, să vadă de oi, să ducă merinde celor care arau, coseau iarba, adunau fânul. Apoi s-au născut fetele. Erau distanțe de ani între copii, căci Ianoș nu era des acasă, n-avea vreme de iubit nevasta, era mai tot timpul în Tog, cu munca multă, iar Ana era singură în casa cea mare. Fără să se plângă, fără să spună prea multe. Tăcută. *Deși sunt lucruri care trebuie spuse.*

4.

Sunt lucruri care trebuie spuse neapărat. Chiar dacă te-ai obișnuit să taci. Chiar dacă sunt dintre cele despre care ți-e jenă să vorbești, deoarece crezi că nu se cade. Căci și lucrurile despre care nu se cade să vorbești pot fi importante, pot fi de viață și de moarte.

Așa s-a întâmplat cu tăcerile lui Ianoș, tăcerile Anei.

Ea zăcea în pat de trei zile. Îi curgea mult sânge dintre picioare, treburi de muier. Trimise vorbă de câteva ori după

vecina Iulica să vină s-o ajute, s-aducă apă de la fântână, să vadă de fete, se apropia Paștele, se făcuse neașteptat de cald, băieții au ieșit cu oile; să facă femeia ceva de mâncare, ea n-avea putere. Curgea mult sânge, treburi femeiești. A doua zi, la fel. Mai mult sânge. Toată noaptea. Iulica a pus sub pat un lighean ca să nu curgă pe jos, schimbase și cearșaful, îi dădu altă cămașă de noapte, schimbase și paiele din saltea, acum avea strujac proaspăt, frumos mirositor, trebuie să se oprească sângele ăla. Ar trebui să trimită după badea Ianoș. Nu, nici vorbă, șopti Ana, se va opri îndată, cum să-l cheme acasă de la muncă doar pentru că ei îi curge sânge? Treabă de muiere, toată viața e cu scurgere de sânge, asta e soarta muierilor, cu durere, cu slăbiciune, cu răbdare. În lighean se auzeau picurii cum cad, sângele nu se opri, trecu de cămașa de noapte, de cearșaful de cânepă albit la soare și aspru, trecu printre firele de paie din strujac, își găsea drumul picătură cu picătură, clipocind în ligheanul de dedesubt. În a treia seară, când lelea Iulica reveni, se sperie. Ana era albă și părea să leșine din când în când. Alergă acasă strigându-și bărbatul încă de dinainte de-a trece pe porțiță: Vasile, mă, Vasileee, ia calul și fugi în Tog, spune-i lui badea Ianoș să vie iute, să înhame, dar nu cu boii la car, sunt prea înceți, să înhame caii și să vină iute s-o ducă pe Ana la dispensar la Vaida-Cămăraș, moare Ana, omule! Veni Ianoș în noapte, o luă pe sus așa cum era în pat, o înveli în pături, afară era răcoare și-o spuză de stele, abia mai sufla femeia lui, a mânat ca nebunul biciuind caii în sus pe Dealul Cămărașului, apoi spre vale. Femeie, de ce nu mi-ai trimis vorbă mai iute? se căina Ianoș în sufletul lui, dar nu-i spuse nimic, *mégis-mégis...* ce să mai spună? Au ajuns în miez de noapte, cearșaful și pătura erau pline de sânge. Acuma vii cu ea? Neghiob ce ești! strigă felcerul trezit din somn, ar trebui dusă la Cluj sau măcar la Mociu, dar nu mai e vreme, repede, perfuzii, sânge ar trebui, dar aici n-avem. Nu apucă nici prima pungă de perfuzii să se scurgă, Ana muri liniștită, blândă cum era, fără nicio tresărire, șoptind numele copiilor, apoi tăcu. Tăcu definitiv. Și puse o nouă pecete peste tăcerile lui Ianoș,

deși sunt lucruri care ar trebui neapărat spuse. Era în primăvara anului 1935, cu ceva timp înainte de Sfintele Paști.

Chiar dacă faci greșeli, lucruri dintr-astea nu trebuie trecute cu vederea, te costă viața, spunea lelea Iulica explicând Florei mai târziu despre moartea mamei. Ce greșeli a făcut mama, lele Iuliană? întrebă Flora. O fi făcut *ceva* și poate îi era teamă să-i spună lui Ianoș, dar nu explică fetei ce înseamnă acest *ceva*, subliniat într-un fel anume. Înțelese mai târziu: posibil ca Ana să nu mai fi vrut copii, avea patru, era tot singură și muncea ca un argat, deși locuia în conac. O fi descoperit că-i gravidă din nou și o fi făcut ea singură *ceva*, să piardă sarcina, apoi, simțindu-se vinovată, tăcu din gură. Aștepta să se vindece sau să-și ia pedeapsa de Sus. Nu se știe ce gândea, dacă tot nu se destăinuia nimănui. Dar poate că nu e adevărat nimic din bănuielile astea, o fi fost doar o scurgere fără oprire. Treburi femeiești despre care nu se vorbește. Apoi cât de drastic se schimbă viața unor copii orfani, *abia după aceea află Flora*.

5.

Abia după aceea află Flora ce înseamnă să n-ai mamă. Lipsea trezitul de dimineața cu focul în sobă, masa caldă, lipseau zâmbetele, hainele curate, baia de fiecare săptămână în copaia de lemn, pieptănatul cu grijă și răbdare, împletitul părului, lipseau cozonacii și prăjiturile, plăcintele cu dulceață, lipseau îmbrățișarea și iubirea de mamă, șoptele drăgăstoase, mângâiatul obrazilor, mirosul ei după ce se săpunea bine și se ștergea, lipsea mâna ei când era de mers undeva, răbdarea de a o aștepta când rămânea în urmă, felul în care îi certa pe băieți dacă aceștia își bruftulau surorile, îi lipsea vocea ei și bucuria de a-i fi în preajmă, lumina din casă, gustul mâncării, frumusețea sărbătorilor, florile din grădiniță și mușcatele de-a lungul târnațului, serile când împletea ciorapi, fulare, croșeta cipcă pentru perne și perdeluțe la ferestre, torcea și țesea toată iarna

cu focul duduind în sobă, cu dovleac în cuptor; lipsea mirosul de nucă prăjită, pâinea coaptă scoasă fierbinte din cuptor. Într-un coș cu gheme a rămas început un jersey roșu, înșirat pe andrele, neterminat, pisica s-o fi încurcat între fire și tot lucrul s-a deșirat, nu l-a mai terminat nimeni niciodată... În coșul acela pe care Ana îl ținea sub pat, care fusese împins la o parte de lelea Iuliană, când a pus ligheanul cu apă, să picure sângele, în coșul acela și-a făcut apoi culcuș mâța, acolo a fâtat puii câțiva ani la rând.

Cu timpul, Flora le-a uitat pe toate, a rămas doar o lipsă mare greu de definit și o dihanie întunecată care umplea spațiul golit, căci apăruse ființa neagră a fricii, a nesiguranței, a singurătății, dihania tristeții și a oboselii, căci tot ce era de făcut în casă a trebuit preluat de fete. La început cu ajutorul femeilor, lelea Iuliana căreia îi ziceau mai toți Iulica, cu bărbatul Vasile și băiatul Vasilică, puțin mai mare ca fetele Dezmareanului, apoi vecina Finica, mătușa Mana, tătașa Irina, cu patru case mai încolo, dar cel mai mult venea tușa Silvica de la capătul satului, din Poderei. Femeile veneau peste zi și făceau treabă, le învățau pe cele mici să frământa, să coacă, să spele, să fiarbă, apoi tot mai mult au rămas doar ele, și cu munca, și cu serile lungi de toamnă-iarnă, singure, tăcute. Băieții erau mai tot timpul cu tatăl lor în Tog, la muncă, iar mai târziu, pe la școli.

În casă mai era un personaj: Ceahunul pentru mămăligă. Nu un personaj alb, ca ființa de pace, nici personaj negru, ca dihania fricilor, ci unul cenușiu. Era un ceahun mare, ca să-l ridice, prindeau amândouă de toartă; încăpea mămăligă nu doar pentru cei din casă, ci și pentru pisică, pentru câine, resturile le mâncau puii, găinile, sau ajungeau în lăturile porcilor, nu se pierdea nimic. De cum se însera, era umplut cu apă și pus pe plită. Când începea să gălgâie apa, era semn că va veni tata. Uneori venea mai iute, uneori venea târziu. Fetele se culcușeau una lângă alta așteptând scârțâitul porții, drumul pe cărare printre castani, intrarea lui în casă, clanța închizându-se, om bun, blând și liniștit. Nu spunea decât: fierbe apa

pentru mămăligă? Și cernea făina, o turna, o freca bine, pregătea brânza, smântâna, oul crud pe care îl înghițea dintr-o sorbitură, după ce spârgea puțin de tot coaja și sara conținutul. Plescăia, era singurul sunet ce se auzea în casa mare, ochii lui albaștri cătau în ochii albaștri ai fetelor, poate erau și băieții prin preajmă, dar Flora nu-i ține minte. Ani în șir de amintiri fără băieți în preajmă, de parcă nu făceau parte din casa cea mare. Cu tata era bine. Atât de bine cât a lăsat Dumnezeu să fie.

Dar în cele mai multe seri, apa din ceahunul de mămăligă scădea, se evapora de la atâta fiert, căci Ianoș întârzia. Fetele se îndemneau una pe alta: e rândul tău acum, du-te, hai, nu mai zăbovi, se stinge focul, du-te! Marga mergea mai cu greu când îi venea rândul, trebuia trimisă, uneori împinsă din culcuș; Flora sărea iute, să scape: pune lemne pe foc, turna iute o ulcică-două de apă în ceahun, până la semnul stabilit, privea doar cu coada ochiului ceahunul, deoarece, din penumbra gurii lui se ridica dihania cea neagră, părea că îi linge mâna cu cana întinsă, pe pereți jucau umbre trimise de flacăra lămpii. Flora întorcea capul, trântea ulceaua de tablă pe policioara de lângă găleată și fuga înapoi în culcuș. Avea picioarele reci, Marga o împingea: ești de gheață, nu suport răceala tălpilor tale, du-te mai încolo până te încălzești, îmi furi toată căldura. Dar Flora se lipea și mai tare. Așteptau somnoroase și înfometate. Până venea Ianoș și fierbea mămăliga, adormeau adesea, mâncau cu ochii căzându-le în gură, înghițindu-i cu mămăligă cu tot. Deși lipsuri de-ale gurii n-au avut niciodată, era belșug de bunătați în cămară și pivniță, cum poate nu era în cămarile altora, altfel de lipsuri erau în fosta casă a grofilor. Ianoș se scula devreme, cu noaptea în cap: aducea apă proaspătă, curăța cotețele, dădea grăunțe găinilor, găștelor, hrănea porcii, că tare gălăgioși erau la foame – creșteau mulți, pentru vânzare; mai cosea iarba din curte, aduna cu grebla frunzele căzute sau mătura zăpada, după anotimp, făcea focul în sobă, încălzea laptele, le trezea pe fete, apoi pleca în Tog la treburile de acolo. Așa trecu ceva timp, împingând tot mai în negură amintirea mamei; căci n-a

LRPIS | We know
 plecat tot binele împreună cu Ana. Chiar dacă-și ceruse
 simbria, încă le zâmbea norocul.

6.

Încă le zâmbea norocul belșugului. Hărnicia lui Ianoș a fost dublată de cea a băieților, care roboteau și ei exact ca tatăl lor. Turma a crescut, acum aveau două perechi de boi în jug, două perechi de bivolițe, aveau cai la căruță și tot felul de unelte, de la plug până la treierătoare, de toate. Spre supărarea Florei, Ianoș cumpără bivolița lui Micloș Vulpoiul. În sat mai toți aveau poreclă, pe Micloș îl porecliseră Vulpoiul, deoarece avea o claie de păr roșcat de-l vedeai dintr-o mie. Ce s-a mai supărat Flora! Nu doar că bivolița era îndărătnică, era împungăce, dacă vedeai pe cineva în roșu, sigur se repezea ca turbată, noroc că tata o ținea în Tog, la arat, nimeni nu se îmbrăca acolo cu haine de biserică, bluze înflorate și fuste roșii, cum purtau nevestele tinere și fetele de măritat, ca să atragă privirile. Dar bivolițele-s animale deștepte și răspund la nume, odată obișnuite cu cel primit, nu li se mai poate schimba. Pe asta o chema Flori. Vai, ce mai plânse Flora, cum să aibă ei o bivoliță cu numele ei: di, Flori, nea, Flori, hăis și cea, cum era drumul și brazda; dar cu orice încercări, Ianoș nici nu băgă de seamă neplăcerea copilei, plânsul, ciuda și rușinea de-a avea nume de vită. Ba fata se supără și pe Micloș Vulpoiul, nu se va mai juca în veci cu fetele lui, nu-i va mai da binețe, poate să și moară, că ea se va bucura. Flori și Flora: între un *i* și un *a* era cale lungă și deosebire mare, cât de la o fetiță blondă la o bivoliță neagră, a spus domnul învățător, că de acum era și ea școlăriță, dar degeaba, era neîmpăcată și gata.

Nu s-au adăugat gospodăriei doar animale, ci Ianoș a construit în Tog, lângă grajdul uriaș, o casă nouă: două camere cu o bucătărie la mijloc, pivniță, pod înalt, acoperite toate cu stof. Dar nu s-a mutat el în casă, el dormea tot în șura largă sau în grajd cu vitele iarna; în podul cu fân, vara. Asta, dacă nu

venea acasă, că-l așteptau copiii. Se întorcea călare cât avu caii, apoi, când veni războiul, trupele i-au împrumutat caii și căruța să-și care catrafusele, împrumut care nu s-a mai returnat în veci, dar asta se va întâmpla după câțiva ani. Nu se mută în casa nou construită, ci îi instală pe cei ai lui Venhard, o familie mai săracă, neam încuscrit cu-ai lui Pantea, de n-aveau nici pământ, nici vite, în schimb aveau puzderie de prunci. Cu toată sărăcia, s-ar fi descurcat, isteți și muncitori, dar erau așa mulți, că niciodată nu apucau să se căpătuiască. Aștia ai lui Venhard veneau de prin satele săsești, dar nu mai vorbeau nemțește. Unul dintre ai lor ce se mai ridică, Gyuriță, c-a lucrat la București și s-a întors de-acolo purtând costum cu cămașă și cravată, ca la oraș. Un bărbat bun de gură, vorbăreț, dar prea batjocoritor, mai bine să stai la distanță, că te făcea din două vorbe de n-aveai pe unde scoate cămașa, iar Ianoș, tăcut și liniștit, n-avea replică. Însă pe cel mutat în casă, Andrei, cumnat de-a lui Gyuriță, c-o ținea pe sora lui, pe Viola, l-a găzduit de pomană, că dacă dă Dumnezeu, bine e să dăm și noi altora, citise el din Biblie, cu modestie, fără să facă din asta caz, discret și binevoitor. E drept că Andrei, de-i mai ziceau Andriș, era harnic, îl ajuta la treburi, dacă rămânea Ianoș acasă în sat, mai ales iarna, dădea la vite, avea grijă ca sluga să mulgă vacile, era omul lui de nădejde în Tog.

Dar nu s-au adăugat gospodăriei doar animale, casă nouă și familie de găzduit, ci și unelte noi, printre altele o mașină de îmblătit. S-a întâmplat așa: întorcându-se într-o seară, se apropiau Rusaliile, Ianoș trecu prin dreptul bisericii de pe deal, clădire veche, din secolul al XVI-lea, dar el nu intra acolo niciodată, trecu apoi prin dreptul birtului, unde, spre deosebire de liniștea din biserică, era gălăgie mare, dar nici acolo nu intra niciodată, urma în cale bolta lui Solomon evreul, prăvălioara unde găseai de toate, de la cuie, sfori, petrol, stufe, până la bunătăți și finețuri, te scutea să mergi până la oraș. Acolo intra destul de des, acum era închis, dar, de la fereastră, Solomon îi făcu semn să intre. Intră Ianoș, își dau ei binețe, se întreabă de una, de alta, apoi numai ce-i propune evreul să

cumpere împreună o mașină de împlătit, una nemțească, cu motor mare, zice, tot satul își va aduce snopii la ei. Ba, fiind pe roți, tras de cai, va putea fi dusă în curțile oamenilor, pe câmp, să nu-și mai care snopii dacă erau prea mulți. Vor veni solicitanți și din alte părți, se pot câștiga bani frumoși, e de trebuință satului, ce-ar fi să o aibă ei? O instalează în Tog, vor plăti doi mașiniști, să duduie zi și noapte în sezon, benzina o va aduce el în butoaie de la oraș. Are bani? îl întrebă pe Ianoș. Are. Solomon își pieptăna cu degetele barba sură, în timp ce vorbea, mulțumit că se poate baza pe cuvântul lui Ianoș; a și adus Rașela, fata mai mare, niște rachiu, au băut să-și pecetluiască înțelegerea.

Dăduse Dumnezeu noroc cu carul: au fost ani buni cu vreme bună, ploaie și soare la timp și rod atât de mult, de nu încăpea în hambare. Țăcănea mașina de împlătit, treierătoarea la fel, asudau oamenii, își frecau ochii plini de praf, femeile desfăceau snopii, bărbații îi așezau la gura mașinii, adunau cu furca paiele rămase, le cărau cu carele, grâul era pus în saci, toată lumea era mulțumită: se plătea ori cu bani, ori cu parte din recoltă. Unchiul Șandor, văr cu Ianoș, vecin la a patra casă cum treci pe drum în sus, era unul dintre mașiniști, el era angajatul lui Ianoș, se pricepea să ungă, să repare când se înfunda mașina de o-ncărcău prea tare țărani. Avea și Solomon un angajat, pe Iosup, poreclit Așadar. Apoi, norocul își ceru din nou partea. Flora își amintește totul, avea nouă ani deja, dar n-a uitat nimic, deoarece a fost o întâmplare înspăimântătoare, o nenorocire care din când în când părea că revine, sperind-o de fiecare dată. Pe de altă parte, povestea a fost preluată și repovestită în fel și chip, mai ales de către nevasta lui Șandor, mătușa căreia îi spuneau tătașă Irina, femeia care venea des să le ajute pe fete de când au rămas fără mamă.

Uite ce s-a întâmplat: era duminică spre seară, vară târzie cu secetă mare, mai erau câțiva care s-au înscris la împlătitul și treieratul grâului, orzului, ar mai fi fost vreo săptămână de lucru cu mașinile. S-a terminat benzina, așa că

Ianoș, Șandor și alți vecini turnau din butoiul mare de metal în niște găleți, c-apoi să treacă în clondire, deoarece canistre n-aveau. Ograda nu era tare largă, Șandor pornise spre poiată, să ducă lămpașul Irinei care mulgea vacile, apoi nu se știe de ce s-a apropiat de găleți, poate să verifice dacă le va ajunge să facă mâine plinul... Posibil că aburii benzinei s-au ridicat când se porni un vânticel și asta să fi fost de vină, poate s-a aplecat prea tare, n-a putut spune nimeni exact cum a fost, decât că s-a auzit o explozie mare de tot, s-a văzut o flăcără uriașă, stropi de benzină arzând s-au împrăștiat pe oamenii din jur, toți au luat foc. Ianoș se repezi la niște saci din care se golise grâul, stinse focul de pe cioarecii aprinși din câteva mișcări, celălalt vecin se aruncă în buruienile mari de lângă gard, necosite, altul se repezi spre jgheabul cu apă și se stinse, dar Șandor a fost cel mai afectat, avusese lămpașul în mână, în câteva secunde se transformă într-o torță vie. De sperietură și durere alerga țipând prin curte în sus și jos până căzu sub flăcări, au fugit alții să stingă limbile de foc. Printre bărbați își căsca gura și Șandorel, băiatul care începea clasa întâi în septembrie. A ars și el de viu. Tătașă Irina, alergând din grajd afară, văzu cum se încinse iadul în curtea ei, foc și urlete înfiorătoare: ea a fost cea care a stins focul de pe corpșorul fiului ei, a dat cu șorțul în flăcări până rămase doar fum. În acest timp a ajuns și Flora la poartă: a văzut focul, fumul, a simțit mirosul de carne arsă și a auzit țipetele. Îngrozitoare țipete, inumane, le va auzi multă vreme în urechi, în vise. Ianoș n-a lăsat-o să intre: nu-i bine să vedeți, duceți-vă acasă, mergeți amândouă înapoi, le porunci fetelor. Nu l-au văzut niciodată atât de tulburat, tatăl lor era speriat, cu pantalonii arși, pielea înroșită, părul și sprâncenele părлите, avea în vocea aspră și răgușită, cum nu i-au mai auzit-o, o durere înfricoșată care le-a răscolit și neliniștit pe fete, trebuia să fie ceva grav de tot. S-au luat de mână și s-au dus tăcute acasă. Se va întâlni Flora și altă dată cu focul, și de fiecare dată va resimți groaza din copilărie.

În noaptea aceea, Șandor și fiul lui au fost duși cu carul cu boi la spitalul din Mociu. Înveliți în niște cearșafuri, se lipea

carnea de albul cânepii, când unul țipa, când celălalt leșina, pe rând, așa au parcurs drumul. Dimineața, pe la vreo patru – că nici Ianoș nu reuși să pună geană pe geană – s-a întors tătăișa Irina cu boii, nu mai avea după ce sta acolo: ioooi, tulai, oi muri și io de supărare, bade Ianoș, mi-o murit bărbatu' și copilu' arși sub ochii mei, am rămas văduvă și-s gravidă, ioooi, copilu' meu n-o să-și cunoască tatăl, ce urât blestem a căzut pe capul nost', am supărat pe Dumnezo alduitu', ioooi, tulai, Doamne, iartă-ne, da nu-i bună viața asta cu atâta durere..., bade Ianoș, să fi auzit cât o zbierat săracii de ei pe drum, s-o auzit până-n cer și până-n iad, o zbierat de durere până li s-o rupt gātu', ioooi, bade Ianoș, mi-o murit lumina ochilor. Ianoș n-avea ce zice, știa ce e durerea și pierderea, el tăcea și la necaz, ca și la bucurie.

Mașina de îmblătit, mare și argintie, își arăta umbra de dihanie în întuneric, știrea cu nenorocirea s-a răspândit iute, azi, poate nu vor veni oamenii la îmblătit și treierat, gândi, dar de mâine totul va fi ca 'nainte, oamenii trăiesc ce au de trăit, a văzut el mai mari grozăvii în război, mai nou, era speriat de ce se zvonea, gândi: numai de război să ne ferească Dumnezeu, că restul le-om duce, așa e, moartea cu moartea, viața cu viața.

Tătăișa născu un băiat pe care l-a numit tot Șandor. Oare e bine că i-a dat numele celor morți? Poate a da Dumnezeu să aibă viață în locul lor. *Norocul e cu două fețe.*

7.

Norocul e cu două fețe, când îți dă, poate-ți și cere.

Flora i-a văzut prima intrând pe poartă, urcând cărarea printre castani, doi bărbați purtând haine domnești, păseau siguri pe ei, vorbind cu calm, unul avea un semn maro pe față. O strigă iute pe Marga, să vină că au oaspeți, să vadă cu ce îi vor servi, erau învățate să-i îmbie cu mâncare pe toți cei care le intrau în ogradă. Știa că nu-i a bună după cum îi vedea venind, după uitătură; tocmai frământa cu amândouă mânuțele în

covata de pâine, era ziua de copt, o dată pe săptămână se făcea pâine; când nu erau vecinele s-ajute, făceau și ele singure. Marga era în spate, la cotețe, căuta niște ouă pentru uns palanețele, că așezau în tavă și un rând de palanețe cu brânză, cu varză, cu silvoită, uneori cu urdă, ce aveau la îndemână. Nu-i acasă badea Ianoș, răspunse Flora la întrebarea domnilor, e în Tog. Nu-i bai că nu-i acasă, zise cel cu semn, au venit să ridice bunurile, că a întârziat cu taxele, nu se mai poate aștepta. Vaaai, ce fel de bunuri, adică să ia lucruri din casă? ar fi vrut să întrebe fata nedumerită, e voie așa ceva? Cum să le între niște străini în casă? Se gândi la țolurile țesute de mama, la lepedeie, la cipca croșetată, pernele albe ca spuma, umplute cu puf de găscă, zestrea lor când se vor mărita, rochiile mamei pe care le vor purta ele când vor crește mari, altceva nu-i veni în minte... Apăru Margareta de după colțul casei, se făcu albă de sperietură, dar nu scoase o vorbă, Flora era mai îndrăzneată: nu vor domnii să mănânce niște papară? Că palanețele nu-s gata, arată ea spre covata de frământat. Nu, nu vor!

Lui Ianoș i s-au adunat roadele cu un belșug neașteptat: cu grâul, secara și orzul a fost cum a fost, le-a găsit loc de depozitare, dar porumbul n-a mai avut loc în hambare, a trebuit păstrat în grămezi pe câmp și acoperit bine cu tuleii tăiați și legați în snopi, cu pănuși din belșug, să nu ajungă ploaia și umezeala. Pe lângă recolta bună s-au mai adăugat și niște legi care au ridicat taxele pe terenuri și bunuri atât de mult, încât Ianoș căuta variante de plată, deoarece grânele n-aveau preț bun cu belșugul acesta, n-ar fi vrut să le dea pe nimica, cu siguranță la iarnă va crește prețul. Preceptorii dădeau târcoale, Ianoș a amânat plata cât a putut, apoi aceștia au dat de punctul slab, nu l-au mai căutat în Tog, ci acasă, în casa grofului.

Și fără nicio jenă, bărbații au intrat în odăi, cu fetele ciorchine după ei, nepricepând ce se întâmplă. Au deschis uși, dulapuri, lăzi, pivniță, pod, au luat tot ce se putea: saci de grâu, de făină, au luat țoluri țesute, haine, fețe de masă, pernele albe, nucile din ladă – erau nuci de anul trecut, fiind

LEPES
 început de toamnă, încă nu s-au bătut nucile cele noi, au luat porumbul din coștei, nu mult, că era doar pentru găini, restul era în câmp. Flora alergă la lelea Iulica – pe cărarea dintre grădini, sări pârleazul, nu merse roată pe drum – strigând-o cât o ținea gura, că nici nu putu pricepe săraca femeie ce-s cu răcnirile ei, ci veni iute: oameni buni, sunt copiii orfani, muncesc să aibă ce mânca, nu le puteți lua de la gură, va plăti Ianoș, plătește întotdeauna, nu e omul care să mintă sau să nu dea, opriți lucrurile, dați-le jos din căruță, nu vedeți că săracele sunt singure și se căznesc să frământă cum pot? Degeaba! Ce puse capac la toată tevatura a fost că, după ce țipă Iulica și se rugă de ei, unul dintre bărbați, nu acela cu semn pe față, ci celălalt, se repezi la covata cu coca de frământat, luă un sac de cânepă găsit în cămară, și răsturnă tot conținutul, care se desprinsese și se rostogoli cuminte în fundul sacului. Cu căruța așa plină, de parcă ar fi cărat zestrea unei fete de măritat, duși au fost. Au rămas fetele șezând pe trepte, una înmărmurită, cealaltă plângând de ciudă, de neajutorată. Taci, Flora, o mângâia Iulica, taci, vine taică-tu și-i spunem lui, o s-aducă totul înapoi. Nu-și pot bate joc așa de niște copile orfane, auzi, să le ia coca din covată.

N-au mai copt pâine în ziua aceea, nici palanețe, n-aveau făină nici pentru un rântaș de ciorbă, nici mălai pentru mămăligă. Le-a dat cu împrumut Finica pentru cină, venise și ea auzind tărăboiul.

Dar nu reuși Ianoș să facă nimic, ba l-au mai și amenințat cu întârzierea. Și-a trimis băieții la moară și au măcinat alt grâu, alt cucuruz, a ascuns sacii cu făină în cămară la lelea Iulica, dacă vor reveni cu confiscatul, să aibă acolo de rezervă, că altfel riscă să rămână copiii flămânzi. Dar tot nu plăti.

Însă amenințarea nu s-a lăsat fără urmări. Săptămâna următoare au revenit. Tot fetele singure, dar de data asta nu i-au mai îmbiat cu mâncare, știau cu cine au de-a face. Ploua. Au intrat în casă, însă n-au cotrobăit prin cămară sau pivniță, au mers exact la țintă: în camera din față era mașina de cusut a Anei, un Singer nemțesc cumpărat de Ianoș odată cu casa.

Rochiile, cămășile, pantalonii băieților, fețele de pernă, tot ce aveau în casă era cusut la mașina aceea; acum, că nu mai era Ana, venea mătușa Mana an de an, de le cosea cele trebuincioase, potrivite după cum creșteau fiecare. Bărbații aceia, dintre care unul avea un semn maro pe față, au luat mașina de cusut. Atât. Și Ianoș a fost nevoit să plătească, nu putea renunța la mașină, era prea valoroasă. A vândut care de grâne, a vândut ieftin, ca să plătească taxele, uite că l-au biruit, voia neapărat să răscumpere Singer-ul. Au primit înapoi și țesăturile, hainele, rochiile Anei și pernele albe, câte ceva din sacii cu cereale, restul s-a risipit.

Apoi, spre iarnă, lucrurile s-au înrăutățit. Cineva l-a părât pe Ianoș că are porumbul ascuns pe câmp sub silozurile de pănuși. La o verificare, s-a găsit întocmai, doar că nu erau ascunse, ci depozitate din lipsă de hambare. S-a considerat că ar fi vrut să păcălească și să nu declare cantitatea recoltată, a fost citat și reținut. În câteva zile, s-a trezit transferat la închisoarea din Gherla. S-a întâmplat foarte iute, acasă nici n-au apucat să se dezmeticească când au primit scrisoare de la tata, era decembrie, erau acasă și băieții: să meargă cu scrisoarea la primărie, că s-a făcut greșeală, *totuși, totuși...* prea multe greșeli. Nu peste mult timp, urmau sărbătorile. Până să se dovedească nevinovăția și să se demonstreze că, de fapt, totul fusese declarat și impozitat, porumbul a fost scos din grămezi și împărțit săracilor, gratuit, ba risipit pe la unii, pe la alții. După două săptămâni i s-a dat drumul acasă, dar a rămas fără porumb, cu munca în van și cu multă ciudă adunată în suflet, nedreptatea l-a făcut și mai tăcut. Domnul a dat, Domnul a luat, numele Lui fie laudat, își amintea Ianoș textul din scriptură, dar nu-l rosti cu voce tare. Crăciunul acela a fost tare trist, băieții erau mari, înțelegeau, s-au spetit destul cu porumbul împrăștiat gratis altora. Nu fiți necăjiți, copiii, spuse Ianoș, astea nu sunt probleme mari, avem ce ne trebuie; ar mai fi putut adăuga: suntem sănătoși și suntem împreună, numai război să nu fie, războiul e răul însuși, că erau vești rele dinspre Europa; așa ar fi putut să spună, dar Ianoș nu prea vorbea.